

Az iskola és az iskoláztatás változásai

VÁZLAT!

Nóbik Attila

email: nobikattila@gmail.com

honlap: <http://nobikattila.hu>

Tételek

1. Az intézményes nevelés kialakulása, iskolák az ókorban.
2. Gyermek az ókori társadalmakban
3. A középkori iskoláztatás jellemzői
4. Gyermek és gyermeknevelés a középkorban
5. A reformáció és a katolikus megújulás hatása az iskolaügyre
6. Iskolaügy Magyarországon a 18. századig
7. Gyermek a 15-17. században (reneszánsz, reformáció, ellenreformáció)
8. A modern iskolarendszerek kialakulása
9. A magyar iskoláztatás a 19. században
10. A magyar iskoláztatás a 20. században
11. Gyermek és gyermeknevelés a 18-19. században
12. Az életreform mozgalmak és a reformpedagógiák törekvései
13. A nőnevelés története a 19-20. században

1. Az intézményes nevelés kialakulása, iskolák az ókorban

2. Gyermek az ókori társadalmakban

A nevelés kialakulása

a nevelés fogalma

eszköz és tartalom

az emberi gondolkodás kialakulása + az emberi kultúra

kezdte

mitikus kultúra (beszéd) ->

elméleti kultúra (írás - olvasás)

a beszéd és az írás -olvasás kialakulása =>

külső tárok léterjötte =>

az áthagyományozás új lehetőségei

beavatás

Gyermekek a gyűjtögető-vadászó társadalmakban

korlátozott gyermekszaporulat

gyermekek <-> erőforrások

gyermekszám korlátozása, főleg szoptatással

a beavatási/felnőtté válási szertartások a "gyakorlathoz"
kapcsolódnak

Gyermekek a földművelő - állattenyésztő társadalmakban

az emberi életforma változása

a mai Közel-Kelet

kb. Kr. e. 9000 (pl. Jericho)

letelepedett életmód

földművelés - állattenyésztés

első települések létrejötte

gyermek munkaeereje felértékelődik + források növekedése ->

magasabb gyermekszám +

alacsony élettartam = társadalom jó része gyermek -

gyermekhalandóság

beavatási/felnőtté válási szertartások vallási jellegűek, spirituális érettség

változások a gyermekkorban

társadalmi hierarchia megszületése

Az első államok létrejötte

első civilizációk Kre 3500 környékén
változások
megjelenik a jogrendszer
megjelenik az írás => iskoláztatás

az első államok létrejötte:

Mezopotámia

Egyiptom

India

Kína

Iskolák az ókori Keleten

a műveltség birtokosa egy szűk réteg

papi feladatok

államszervezet irányítása

Írnokiskolák

Mezopotámia: Tábla Háza és Bölcsesség Háza

Egyiptom

Kasztrendszer:

India

Vizsgarendszer:

Kína

Korai görög nevelés

első görög bevándorlás: kb. Kr. e. 16. sz.
az ókori kelethez hasonló államok =>
poliszok – Mükéné

Homérosz: Illiász
bátor harcos, jó katona

változó emberkép:
Ödüsszeusz

Gyermekek az ókori Görögországban és Rómában

Gyermek elfogadása

elutasítás: magára hagyták jellemzően
többféle oka lehetett

Spárta - állami megfontolás, Taigetosz
elfogadás - névadás

Róma- nyaklánc (Bulla)
a közösségbe befogadó szertartások

patriae potestas

Athénban és Rómában is

gyermekhalandóság -gyermekhalál
felnőtté válás szertartásai

oktatás-nevelés

Spártai oktatás

katonai társadalom

csekély számú megszálló - körülakók - helóták

"társadalmi egyenlőség"

lakonikus beszéd

Taigetosz

családi nevelés: 7 esztendőig korig

katonai táborok

krüpteia

Athéni "iskolák"

kalokagathia (szép és jó) eszménye

paidagogosz
szkólé

grammatikai iskola

kithara iskola

palaisztra

gümnaszion

ephebeia

Platón: Akadémia

Arisztotelész: Lükeion

Római oktatás

"vir bonus"

kezdetben: nevelés a családban

Görögország meghódítása után: hellenisztikus nevelés

"állampolgári ismeretek"

3. A középkori iskoláztatás jellemzői

4. Gyermekkép és gyermeknevelés a középkorban

Gyermekkor a reneszánsz [és az újkor] idején (15-17. sz)

Gyermeknevelés a középkorban

hasonlít egy hagyományos mezőgazdasági kultúrára,
különbség: dajkaság, családszerkezet és főleg
kereszténység

Jézus "radikális" kijelentései

Engedjétek hozzám a kisdedeket, mert ilyeneké a mennyek
országja." (Márk, 10, 14.)
a gyermek a hit "modellje"

a pozitív gyermekkép elvetése - eredendő bűn elve

egyházatyák:

Pelagius & Szt. Jeromos: gyermeki ártatlanság

Szt. Ágoston: eredendő bűn

A középkori gyermekképek jellemzői

magas gyermekhalandóság + durva körülmények a
gyermekeknek + a szülő és gyermek közötti érzelmi viszony
hiánya + fizikai büntetések + szoros pólyázás

jogszabályok + szülő-gyermek érzelmi kapcsolatok

megléte

gyermekábrázolás

dajkaság

elhagyás (kitevés)

fizikai büntetés

gyermeket elküldték máshová dolgozni

Gyermeknevelés a középkorban

keresztelés

bevezetés a keresztény közösségbe

az eredendő bűn "támogatója"

kereszteletlenek a pokol tornácán szenvednek

családszerkezet:

késői házasodási minták

gyermekszám alacsonyan tartása

magas gyermekhalandóság

életkörülmények

gyermekbalesetek (leggyakrabban):

fatalisztikus gondolkodás

Középkori iskoláztatás kezdetei

korai keresztény nevelés:

katekéta iskolák

Szt. Ágoston

antik és keresztény műveltség viszonya

kereszténység terjedése

keresztény államok kialakulása

nyugati szerzetesség kialakulása

Nursiai Szt. Benedek - Monte Cassino - 529

bencés rend

Karoling reneszánsz

Nagy Károly (768 - 814)

Európa válsága majd újjászerveződése a 10-11. sz.-ban

Középkori iskolák

plébániai iskolák
kolostori iskolák
székesegyházi (káptalani) iskolák

egyetemek

filozófiai fakultás + teológiai, jogi, orvosi karok
studium generale
Bologna, Párizs

hét szabad művészet (septem artes liberales)

trivium: grammatika, retorika, dialektika

quadrivium: asztronómia, geometria, aritmetika, zene

Középkori tananyag

Önálló szaktudományok

orvostudomány

egyházjog

filozófia-teológia

Komplex alaptudományok

kompútusz

diktámen

grammatika

Alapfokú ismeretek

éneklés

olvasás

Reneszánsz

antikvitás újjászületése

Itália (14. – 15.sz)

gazdasági fejlődés => polgárság erősödése

a könyvnyomtatás európai feltalálása

(Gutenberg, 1451)

az ember, az egyéniség fontossága

(uomo universale)

Humanizmus

A „studies humanitatis” - humán tudományok
grammatika, retorika, történelem, költészet és
erkölcstan

társadalmi felemelkedés ≠ klerikusság
értelmiségi: pl. tanító, iskolarektor
humanista műveltség terjesztése

latinhoz való viszony átalakul
a kifejező ékesszólás (eloquentia)
nevelő, személyiséggazdagító hatás

A tananyag átalakulása

a humanista tananyag lassan beszivárog az iskolarendszer különböző szintjeire

városi plébániai iskola -> humanista városi iskola

alapszint: betűismeret, szótagolás, szóolvasás, mondatok (anyanyelv)

második szint: részletes latin nyelvtan, beszédképesség fejlesztésével (latin)

harmadik szint: latin nyelvű szakművek tanulmányozása

humanista városi iskola → humanista gimnázium

a 15. század végére

a humán gimnázium prototípusa

Gyermekkor a reneszánszban

a korai oktatás szerepének növekedése

tanácsadó könyvek megjelenése

dajkaság

civilizáltság fogalmának kialakulása
illetmtankönyvek

5. A reformáció és a katolikus
megújulás hatása az
iskolaügyre

7. Gyermekkor [a reneszánsz
és] az újkor idején (15-17. sz)

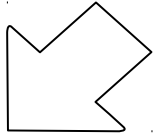
A reformáció előzményei

16. századra:

városi polgárság további erősödése és életmódjának változása

humanizmus hatása

törekvések a katolikus egyház megújítására

reformáció

1517, Wittenberg

Luther, majd Kálvin

katolikus megújulás

Tridenti zsinat (1545 - 156)

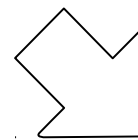
Loyolai Ignác, jezsuiták

A reformáció pedagógiai következményei

egyéni átélés, mély vallásosság + visszatérés a hit forrásaihoz

iskoláztatás kiterjesztése

gyermekkép átalakulása

eredendő bűn visszatérése

keresztelés kérdése
nincs pokol tornáca

"belső iránytűk" fontossága
érdeklődés a gyermek iránt
szülői kötelesek
gyermeknevelési kézikönyvek, gyermekkönyvek

Protestáns iskolarendszerek jellemzői

3. A leendő teológusok

2. A leendő falusi plébánosok:

latin, írás-olvasás, latin grammatika, egyházi zene, dialektika, retorika

humanista nevelési elvek (érdekes, szemléletes tanmód stb.)

1. köznép:

anyanyelvi olvasás-írás készsége

könyvnyomtatás révén Biblia-fordítások, katekizmusok stb. elterjesztése

bibliai szövegek olvasása, értelmezése

anyaiskolák (alma mater) köré sok ún. partikuláris vagy filiális iskola szerveződött

A jezsuita iskolák

ötosztályos középiskolát (gimnáziumot) szerveztek
„studia humanitatis”

Az ötéves gimnáziumra szervesen épült az akadémiai tagozat:
háromesztendősi filozófiai fakultás
majd négy év teológiai

1599: Ratio Studiorum

osztály-tanóra + központi tanterv és követelményrendszer
+ vizsgák

Más tanítórendek

piarista rend

leánynevelés Orsolyita rend, Notre Dame (Miasszonyunk)

rend, Angolkisasszonyok

A katolikus és protestáns iskolák összehasonlítása

katolikus iskolák (tagolt) protestáns iskolák (egységes)

Teológia		Önálló Akadémia	Akadémiai tagozat
Filozófia			
Retorika	1 év	Önálló gimnázium	Gimnáziumi tagozat
Poétika	1 év		
Grammatika	3 év		
Népiskola	2-3 év		Elemi ismeretek

felnőtt tanárok

segédtanítók(preceptorok)

A kollégium típusú iskolák

a kis- és középnemesség igényeinek felelt meg
„barokkos” műveltséget nyújtott: latin nyelv+ jogi ismeretek
polgárság: az elemi ismeretek, vagy a grammatikai osztályok
után abbahagyták
egyházi pályára készülő jobbágyok

6. Iskolaügy Magyarországon a 18. századig

Az intézményes nevelés első századai

Szent István => kereszténység felvétele => egyházi iskolák

996: Szent Márton hegyi kolostor:

Pannonhalma, 1810, Guzmics Izidor

két érsekség (Esztergom és Kalocsa),

nyolc püspökség (Győr, Veszprém, Pécs, Csanád, Eger, Vác,

Nagyvárad, Gyulafehérvár)

egyházszervezet kiépítése: 10 falu – 1 templom

kolostori, káptalani és plébániai iskolák

Az intézményes nevelés első századai

tananyag hármass tagozódása

olvasás, éneklés, liturgikus ismeretek

grammatika, diktámen, komputusz

filozófia, teológia, jog

Gellért püspök

csanádi székesegyházi iskola első tanára Valter

magiszter

falusi plébániák: utánpótlás képzése

az állam- és egyházszerkezet megszilárdulása =>

iskolarendszer megszilárdulása

Az intézményes nevelés első századai

hazai egyetemalapítási kísérletek:

1367, Nagy Lajos: Pécs

filozófiai, jogi, orvosi fakultás

pécsi püspök

1395, Zsigmond: Óbuda

filozófiai, orvosi, jogi és teológiai fakultás

óbudai prépost

hamarosan mindkettő megszűnt

Világi nevelés a középkorban

lovagi nevelés

gyakorlati felkészítés az életre

fegyverforgatás, olvasás

Roland-ének, Trisztán és Izolda, trójai háború története,

Nagy Sándor

Hektor, Alexander, Terestyén (Trisztán), Roland-Lóránd,

kialakulnak a magyar lovagi mondák

a világi értelmiség kialakulása

XI – XIV. század: értelmiségi = klerikus

XIV. sz.: kettős tagozódás

alacsonyabb hivatalok betöltése: értelmiségi ≠ klerikus

literátus – deák – diák

A magyar reneszánsz nevelés

Az iskolarendszer és a tananyag differenciálódása
káptalani iskola => káptalani-városi iskola

alsó tagozat: az első két fok, schola minor

felsőbb tagozat schola maior

számos esetben világi tanárok, vezetők

az iskolai műveltség átalakulása
értelmiségi feladatokra felkészítő gyakorlatiasabb
tanulmányok

Academia Istropolitana

Reformáció - ellenreformáció

a városi humanista iskolák megőrizték szerkezetüket

a tananyagban a humanista elemek a vallásos motivációval vegyülnek => visszaszorulnak a praktikus elemek

a népoktatás fontossága - kisiskolák
hitbéli kötelességek, vallási érzület
közvetítő réteg
céhes fiatalok: elemi ismeretek

A kollégium típusú iskolák létrejötte

Nevelésügy a 17. században

Katolikus iskolaügy

kisiskolai hálózat növekedése, megszilárdulása

jezsuiták iskolaszervező tevékenysége

1586: Znióváralja

egységes iskolaszervezet és tananyagrendszer létrehozása

1599: Ratio Studiorum (tanügyi szabályzat)

szétválasztották a gimnáziumot és az akadémiai fakultást

5 osztályos gimnázium

Nagyszombat, Pozsony, Győr

Nevelésügy a 17. században

Pázmány Péter (1570 – 1637)

1635: nagyszombati jezsuita egyetem

két fakultás: filozófia, teológia

filozófiai fakultás elvégzése jogosított a teológiai fakultásra
tudományos fokozatot adományozhatott az egyetem =
teljes jogú volt

1667-ben jogi karral egészül ki

1777: Buda, 1789: Pest, Ma: ELTE

Újonnan betelepülő tanítórendek

angolkisasszonyok, klarissza apácák

piaristák

Pázmány: katolikus népoktatás fejlesztése

Protestáns nevelésügy

királyi városok: evangélikusok

mezővárosok: reformátusok

evangélikus gimnáziumok:

Besztercebánya, Lőcse, Késmárk, Selmecebánya

református gimnáziumok:

Sárospatak, Debrecen, Pápa

partikuláris iskolák

az anyaiskolákhoz kapcsolódó, azokat mintául tekintő környékbeli iskolák

Nevelésügy Erdélyben

katolikus, lutheránus, kálvinista, unitárius

Báthory István: jezsuiták

1581: kolozsvári jezsuita egyetem

Erdélyi szászok: evangélikus gimnáziumok

Nagyszeben, Brassó, Medgyes, Segesvár

Református iskolák:

Kolozsvár Gyulafehérvár

Nevelésügy a 18. században

török uralom vége => iskolarendszer fejlődése, kiterjedése
középnemesség: latinos, retorikus műveltség – kollégium
típusú iskolák => hivatalnoki jogász pályák
polgárság: kisiskolák, kollégium típusú iskolák kezdő osztályai
parasztság: főleg „szájhagyomány” útján nevelődnek, de
kísérletek a népoktatás kiterjesztésére
középfokú oktatás: kollégium-típusú iskolák
protestánsok: a különböző fokok együtt
jezsuiták: 1773 - a rendet felosztatják
piaristák - matematika, aritmetika, történelem, földrajz,
természettudomány (Newton fizikája)

8. A modern iskolarendszerek kialakulása

A modern európai iskolarendszerek kialakulása

A modern rendszer jellemzői
egységes rendszer
népesség egésze
törvényi szabályozás
felügyelet (politikai hatóság)
finanszírozás – közpénz
specializációk

A modern európai iskolarendszerek kialakulása

- a reformáció-ellenreformáció küzdelmei

- a felvilágosodás

empirizmus -racionalizmus

vallási dogmák és az egyház tagadása

deizmus

civilizációkritika

optimizmus

oktatás fontossága

- változások a gyermekkor megítélésben és a nevelői törekvésekben (10. Gyermekkép és gyermeknevelés a 18-19. században)
- felvilágosult abszolutizmus
- a nemzetállamok kialakulása

A modern európai iskolarendszerek kialakulása

Első szakasz

két féle iskola típus
felülről építkező - alulról építkező
XIX. század második fele
egységes rendszerré válik általános tankötelezettség bevezetése

Második szakasz

a világi oktatás megerősödése
két lépcsős rendszer
kötelező és ingyenes elemi szintű népiskola
egyetemi oktatással kapcsolódik a középszintű oktatáshoz

Harmadik szakasz (XX. század)

expanzió
demokratizálódás és egységesedés
szekularizáció

9. A magyar iskoláztatás a 19. században

A felvilágosult abszolútizmus iskolaügye

felvilágosodás => oktatás fontossága

felvilágosult abszolútizmus az iskoláztatás fontos állami érdek

néptömegek – jó állampolgár

Mária Terézia: az iskolaügy politikum

I Ratio Educationis – 1777

szétválasztotta az alsó- közép- és felsőfokú oktatást

magasabb fokra csak előírt feltételek teljesítése esetén léphettek a diákok

alsófok: magyar; közép- és felsőfok: latin + német nyelv

hangsúlyos

tanítóképzés: normaiskola

Az óvodaügy kezdetei Magyarországon

kisgyermeknevelő intézmények létrejötte

ipari, gazdasági, társadalmi átalakulások =>
nők munkábaállása, hagyományos családmódel bomlása =>
„kisgyermekiskolák”

Brunszvik Teréz
1828, Buda, Mikó utca

Népoktatás a dualizmus korában

Eötvös József

1868. évi 38. tv a népoktatásról

tankötelezettség

6 osztályos *elemi népiskola*

elemi népiskola után, a 12 évesnél idősebbeknek

ismétlőiskola

felsőbb népiskola az ötezer lakosnál nagyobb

lélekszámú helységeekben

polgári iskola

tanítóképző és tanítónőképező intézetek

Középfokú oktatás a dualizmus korában

1849 dec.: Entwurf

nyolcosztályos gimnázium

érettségi vizsga

reáliskola

képesítéssel rendelkező szaktanárok

1883. évi XXX. tv. a középiskolákról

gimnázium + reáliskola: 8 év

gimnázium: továbbtanulás minden felsőfokú intézménybe

reáliskola: műegyetem, matematikai és természettudományi
karok, gazdasági főiskolák (bányászati, erdészeti akadémiák)

1895: megnyitották az egyetemek bölcsész, orvosi és
gyógyszerészi fakultását a nők előtt

1896: leánygimnázium

Felsőoktatás a dualizmus korában

a filozófiai fakultás az 1850-től kezdve a többi három egyetemi karral egyenrangú fakultássá vált

egyetemek: Budapest, Kolozsvár (1872), Pozsony, Debrecen (1914)

Budapest: 1. hittudományi, 2. jog- és államtudományi, 3.

orvostudományi, 4. bölcsészettudományi kar

Kolozsvár: 1. jog- és államtud-i; 2. orvostudományi; 3. bölcsészet-, nyelv- és történettudományi; 4. matematika és természettudományi

<http://min.us/mregiszegediiskolak>

Régi szegedi képeslapok: <http://goo.gl/86W3R>

10. A magyar iskoláztatás a 20. században

Törekvések a két világháború között

alsófok:

Klebelsberg Kunó: népiskolák + tanítói lakások építése

1940: nyolcosztályos népiskola

középfok

1924: humán gimnázium és a reáliskola közé reálgimnázium

érettségi vizsga

kötelező a tanárképző látogatása

1934: gimnázium

Felsőfok a két világháború között

numerus clausus: az egyetemekre felvehető zsidók számának korlátozása
egyetemek székhelyének megváltoztatása

Iskolarendszer második világháború után

1945. augusztus 18: általános iskola

4+8 -as rendszer

1948. június 16: iskolák államosítása

1961 és 1985: oktatási törvény

1993: oktatási törvény

11. Gyermekkép és gyermeknevelés a 18-19. században

Gyermekek a 18. században

protestantizmus továbbélő gyermekképe

az életkörülmények változása

élettartam növekedése

a gyermek a közbeszéd tárgya lett

gyermeki akarat/szükséglet

nevelés szerepe

szülők szerepe

hagyományos mezőgazdasági társadalmak felbomlásának kezdete

gyermekmunka

növekvő gyermekszám

Változások a modern gyermekkorban

gyermekkor felértékelődése
a gyermekkor idealizálása
gyermekszoba

iskolázás
csökken a családméret
csökken a gyermekhalandóság

néhány következmény:

iskola szerepének erősödése
a felnőtt- és a gyermekvilág erősebb elkülönülése
családmodell átalakulása

irodalmi "gyermekhősök"
gyermekmunka - gyermeki jogok

12. Az életreform mozgalmak és a reformpedagógiák törekvései

A reformpedagógiák

Reformpedagógia: közös alapelvek mentén szerveződő pedagógiai áramlatok elnevezése

a hagyományos iskola átformálása
hadat üzent a protestáns örökségű életfelfogásnak

modernitás <-> antimodernitás
életreform mozgalmak

Az életreform-mozgalmak háttere

gazdasági-társadalmi átalakulások

modern államok megszületése

urbanizáció - nagyvárosi életforma,

közegészségügy

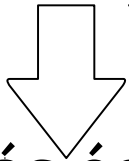
elemi oktatás

közlekedés, kommunikáció

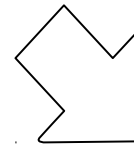
szórakozás, divat

közszolgáltatások

fogyasztói magatartás

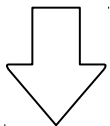
haladás és a töretlen fejlődés érzése

kritika

A modern életforma kritikája

gyökértelessé tette a nagyvárosi embert
eltávolította a természettől
szétrombolta hagyományos kapcsolatait, kötődéseit
atomizálódás, a lelki elszegényedés
az ipari munka differenciálódása, mechanikussá válása
a racionális értelem túlhangsúlyozása
akadályozta individuális erőinek fejlődését

"ellenkultúra"

lakás-, életmód- és testkultúra mozgalmak
természetjárás, környezetvédelem
természetgyógyászat és a vegetarianizmus,
öltözködési reform
lakónegyedek és kertművelő telepek

Az „új pedagógia” eszményei

az életreform-mozgalmak számos vonása megjelenik bennük

művészetpedagógia

New School- és Landerziehungsheim-mozgalom.

természetjárás

„Erdei iskolák”

„vándormadár” (Wandervogel) mozgalom

Az „új pedagógia” eszményei

gyermekcultusz

„régi pedagógia”: engedelmességre, pontosságra, szerénységre, szorgalomra, kitartásra, a szükségletek elfojtására való nevelés

„új pedagógia”: a múzsai nevelés fontossága, testkultúra, a sport, a lélek fejlődésére jótékonyan ható fizikai munka

A tradicionális „régí” iskola kritikája

megcsontosodott, túlhaladott módszerek

„csengőhöz alkalmazkodó” időbeosztás

a tudomány rendszerét mereven követő tantárgyak
az elavult tantervek és tankönyvek egyeduralkodó

sematikus értékelés, külsődleges fegyelmezés

merev iskolarendszer

Reformpedagógiai koncepciók

Maria Montessori

fejlesztő eszköztár,
a gyerekek aktivitása
kooperáció
gyermeki szabadság

Waldorf-pedagógia

epochális oktatás

Freinet-módszer

munkáltatás
aktivitás

öntevékenységre épülő amerikai irányzatok
gyermek önálló, problémamegoldó lény
Dewey, Parkhurst, Washburne, Kilpatrick stb.
project-módszer

13. A nőnevelés története a 19-20. században

A nőkép és női szerepek változásai - 19. század

A hagyományos, mizogün nőkép lassú erodálódása

Emancipáció

jogi, politikai

társadalmi

oktatási

A család átalakulása

A nő hármasszerepe:

anya, feleség, háziasszony

A nőoktatás története - alapfok

1868. évi népoktatási törvény
elemi népiskola
polgári leányiskola
tanítónőképző - karrier

részvétel az alapfokú oktatásban
sikerek
"semlegesnemű gyermek"

Nőoktatás története - középfok

ONKE - Veres Pálné
felsőbb leányiskola 1875

leánygimnázium

magántanulók, magánérettségi
társadalmi igény (?)

1896 - az ONKE leánygimnáziuma - 1900 első érettségi

1926 - törvény a leányközépiskolákról

leánygimnázium

leánylíceum

leánykollégium

Nőnevelés története -felsőfok

Nyugat-Európa és Észak Amerika

nyitás a 19. században, főleg az orvosi karokon

Magyarország

Hugonnai Vilma - zürichi egyetemen szerez diplomát
harc az elismertetésért -> társadalmi probléma

1895: az egyetemek megnyitás a nők előtt
bölcészeti, orvosi karok, gyógyszerészeti tanfolyamok
20. század: lassú kiterjesztés, majd 1945 után áttörés

Nőkép és női szerepek - 20. század

Világháborúk

felértékelődés - harc a homefront-on

önállóság

de: visszarendeződés is

A modern nő születése

A család és a házasság átalakulása

konjugális kiscsaládok

válások

háziasszonyi szerepek átalakulása - modernizáció

karrier -gyermekvállalás